

GLEDALIŠKI LIST

XIX

XX

1
9
4
1

1
9
4
2

OPERA

4 G. VERDI: RIGOLETTO

GIUSEPPE VERDI:

Rigoletto

*Opera v treh dejanjih, po drami Viktorja Hugoja »Kralj se zabava«
napisal F. M. Piave, poslovenil Marijan Rus.*

Dirigent: D. Žebre.

Režiser: R. Primožič.

Osebe:

Vojvoda Mantovski	A. Manoševski
Rigoletto, njegov dvorni norec	R. Primožič, V. Janko
Gilda, Rigolettova hči	I. Ribičeva
Giovanna, njena družica	B. Stritarjeva
Sparafucile, razbojnik	F. Lupša
Magdalena, njegova sestra	{ F. Golobova N. Španova
Grof Monterone	M. Pugelj
Borsa } dvorjana {	A. Sladoljev
Marullo }	M. Dolničar
Grof Ceprano	M. Kos
Grofica Ceprano	Št. Poličeva
Paž	J. Apeltauerjeva
Stražar	M. Gregorin

Dvorne dame in vitezi. Godi se v Mantovi in njeni okolici v 16. stol.

Vodja zbora: R. Simoniti.

Scenograf: ing. E. Franz.

Koreograf: ing. P. Golovin.

Cena »Gledališkega lista« Lit 2.—

GLEDALIŠKI LIST

NARODNEGA GLEDALIŠČA V LJUBLJANI

1941-XIX/42-XX

OPERA

ŠTEV. 4

GIUSEPPE VERDI:

RIGOLETTO

PREMIERA 8. NOVEMBRA 1941-XX.

M. Br.:

Verdijev „Rigoletto“

Verdi je v sredini svoje življenjske dobe ustvaril zapovrstjo tri opere, ki spadajo še danes med njegova najpoljudnejša odrska dela. To so: Rigoletto (1851.), Trubadur (1853.), Traviata (1853.). Že meseca septembra 1849. je odkril silno uporabno snov za operni libreto, »dramo s čudovitimi situacijami in značaji« Viktorja Hugoja »Le roi s'amuse« (Kralj se zabava). Verdijevo fantazijo so požgali velika teatralika, ostra karakterizacija, močni značaji in izredni tragični zapletljaji v tej drami, da se je z vso vnemo lotil dela. Največ nepravilnost mu je delala avstrijska cenzura v Benetkah; Verdi je pisal opero po naročilu tankajšnjega »Teatro Fenice«. Maestro pa se je z vso močatostjo cenzuri postavil v bran in ni dovolil, da bi o umetninah sodili in odločevali policijski uradniki. »Ali se bo zabaval kralj, ali pa se ne bo zabaval nihče« je bil Verdijev odgovor. Policijski prefekt Martello, pameten in uviden gospod, se je zadovoljil z najmanjšimi koncesijami, ki so bile sploh mogoče, in Verdi se je sprijaznil z majhnimi, nebitvenimi spremembami: Kralja Franca I. iz Hugojeve drame so nadomestili z vojvodo iz Mantove, dvornega šalijvca Tribouleta so prekrstili v Rigoletta, Saint-Valliera v Monterona itd. Besedilo, ki ga je na-

pisal Francesco Maria Piave, je ostalo nespremenjeno. Libretist se je verno držal francoskega izvornika in je prevzel iz Hugojeve drame poleg dejanja in razporedbe slik tu pa tam tudi dosloven tekst. Naslov »Le roi s'amuse« je Piave prekrstil v »La Maledizione« (Prekletstvo), cenzuri pa tudi ta naslov ni bil všeč, zato so morali opero zopet preimenovati v »Rigoletta«. Verdi je v mislih izdelal ves glasbeni koncept za svojo novo opero, še preden je dobil libreto, zato je razumljivo, da je mogel spisati vso partituro »Rigoletta« z rekordno naglico v 40 dneh. Prvo uprizoritev je doživel »Rigoletto« 11. marca 1851. v Teatro Fenice v Benetkah. Uspeh, ki ga je imel pri premieri, mu je ostal zvest do današnjih dni.

Anekdote o Verdiju

Verdijeva skromnost.

Verdi nikoli ni maral prisostvovati predstavam, na katerih so izvajali njegova dela. Vsak poskus, da bi od tega svojega principa odstopil in ugodil željam radovednega občinstva, je tako spričo njegove naravnost prislovične osebne skromnosti in skoraj oglate preprostosti že vnaprej propadel.

Ko je nekoč v septembru 1873. leta prejel vljudno vabilo ravnatelja tržaške opere, da bi osebno prisostvoval tamkajšnji premieri »Aide«, se je tako razhudil, da je v pismu nekemu svojemu prijatelju na sledeči način izrazil svojo jezo:

»Za božjo voljo, potemtakem me imajo ljudje za nekakega šarlatana, pajaca, ki bi ga radi kazali svetu, kakor kako ženo-ribo, pritlikavca, orangutana ali kakršnega koli drugega vraga!... Joj meni! Joj meni!«

Verdi in gnjaveži.

Posebno svojevrstno je bilo Verdijevo mišljenje o ljudeh vobče:

»Med stvarmi, ki jih imam najbolj v želodcu, so vsekakor človeški gnjaveži. Na sploh še celo mislim, da bi bilo mogoče prav lepo razdeliti človeštvo na dva dela... Če se ozrem navzgor, navzdol,

na desno ali na levo, vsepovsod okrog sebe vidim samo *gnjaveže* in *gnjavljene*. Če grem še za korak naprej, vam moram priznati, da sem doslej menil, da spadam le med poslednje, toda iz dneva v dan se bolj bojim, da ne bi navsezadnje še sam stopil med prve...»

Ivanka Ribičeva poje prvič na našem odru partijo Gilde

Gledališke zanimivosti

✓ *Rimu* je na Kr. Operi gostovala te dni znana hrvatska pevka Marijana Radev in dosegla v partiji grofice Eboli v Verdijevem »Don Carlosu« izredno lep uspeh.

*

Osiješka Opera, katere upravnik je postal Rade Ivellio, ima v letošnji sezoni na svojem repertoarju sledeča dela: predelano Gotovčevo »Morano«, Verdijevega »Trubadurja«, Lortzingovo komično opero »Car in tesar« in nekaj ponovitev iz prejšnjih sezon. Opereta bo črpala svoj program predvsem iz klasičnih del ter ima na sporedu Straussovega »Cigana barona«, Zellerjeva »Ptičarja« in Lehárjevo »Evo«. Gledališki upravi se je za letos posrečilo predvsem znatno povečati zbor in orkester.

*

Wilhelm Kienzl, znani nemški skladatelj, čigar opero »Evangeljnik« smo pred leti uprizorili tudi na našem odru, je pred kratkim umrl na Dunaju v visoki starosti 84 let.

*

Mladi, tridesetletni švicarski skladatelj Heinrich Sutermeister, čigar prva opera »Romeo in Julija« je doživela pred dvema sezonama na krstni predstavi v Dresdenu pod taktirko ravnatelja Carla Böhma izreden uspeh, par mesecev nato ponovno enako na državnem gledališču v Zürichu, na podlagi česar jo je že samo za prejšnjo sezono sprejelo na svoj repertoar še petnajst drugih nemških odrov, komponira sedaj svojo drugo opero »Vihar«, ki je zanjo prav tako posnel libreto po Shakespearu.

*

Kölnska Opera bo uprizorila kot nemško premiero opero »Sončna kraljična«, delo flamskega skladatelja Paula Gilsona, ki živi v Bruxellesu. Libreto je posnet po neki stari nordijski pravljici, ki je podobna naši »Trnjulčici«. Istočasno so Gilsonovo delo prevzela v svoj repertoar še nekatera druga nemška gledališča. Flamske Opere v Antwerpnu, Bruxellesu in Gentu pa so pozvale Kölnsko Opero; naj pride s »Sončno kraljično« k njim na gostovanje.

*

V *Düsseldorfu* je bila nedavno krstna predstava Ottmarja Gersterja opere »Passauska coprnica«, ki jo je dirigiral Hugo Balzer.

Delo je doživelo lep uspeh, in je bila zanj podeljena Gersterju letošnja Schumannova nagrada mesta Düsseldorfa.

*

Založba »Naši obrazi« bo izdala v teh dneh priročni »Gledališki koledarček«, ki naj bi bil nekak vademecum ljubitelja našega gledališča. V njem bodo zbrani kratki, pestri prispevki naših gledaliških strokovnjakov, kot so prof. Šest, dr. Bratko Kreft, Ciril Debevec, Matija Bravničar, Fran Lipah, Emil Frelih, E. Gregorin in dr., razen tega pa slike vseh naših pevcev in igralcev.

Zato bo izid »Gledališkega koledarčka« nedvomno predstavljal svojevrstno zanimivost, ki nanjo občinstvo že sedaj opozarjamo.

Rigoletto

(Vsebina)

Prvo dejanje. Mladi vojvoda Mantovski živi zelo lahkomišno, razvratno življenje. Nobena lepa ženska ni varna pred njegovim zalezovanjem. V tej grešni strasti ga še podpihuje njegov grbasti dvorni burkež Rigoletto. — Na plesni slavnosti v svoji palači pripoveduje vojvoda svojemu dvorjanu Borsi o novi pustolovščini z mladim dekletom, ki jo že dalj časa tajno obiskuje. A zvestoba ni njegova čednost, zato se že razgleduje po novi žrtvi, lepi grofici Ceprano. Grofa seveda kuha ljubosumje, zbadljivi dvorni norec pa se mu še roga. Vojvodi je grofičin mož napoti, in Rigoletto mu kaj brž nasvetuje, naj se ga znebi, s tem da ga zapre, izžene ali obglavi. Grof Ceprano priseže maščevanje. — Ta čas vdre v dvorano še grof Monterone, ki zahteva zadoščanja za svojo onečaščeno hčer in hoče sam govoriti z vojvodo. Toda Rigoletto tudi njega posmehljivo odpravi. Razjarjeni Monterone prekolne norca in njegova gospoda, ki sta kriva njegove očetovske bolesti. Stražniki grofa zgrabijo in zapro, prestrašeni Rigoletto pa se spomni, da ima tudi sam hčer, ki mu je nad vse pri srcu.

Drugo dejanje. Rigolettova hiša z vrtom v samotnejšem mestnem okraju. Besede prekletstva še vedno grbcu kot usoden oboomin zvené

po ušesih. Z nemirom v duši se vrača domov. Iz nočne temè stopi k njemu razbojnik Sparafucile in se mu ponudi v službo. Ker ne ve, kaj bi z njim, ga Rigoletto odkloni, zapomni pa si njegovo ime.

Prizor iz naše »Bohème«: Manoševski in Vidalijeva v tretji sliki

Doma ga sprejme ljubeča hči Gilda, ki jo je tu ljubosumno skrnil pred svetom. Pri tem pa niti ne sluti, da je vojvoda dekle že bil izvohal in jo zapredel v svoje zanke. Pač pa mu srčnim stiskam predana hči ne more povsem utajiti svojega nemira, zato naroči

zaskrbljeni oče njeni družabnici Giovanni, naj ima zanjo še bolj budno odprto oko. Pred hišo se tedaj oglasi neznan šum, in Rigoletto brž pohiti gledat, kaj je. Medtem se premuzne vojvoda skozi odprta vrata v hišo, grbec ne najde na vrtu nič sumljivega, zaklene hišo od zunaj in gre svojo pot. Takoj nato stopi vojvoda iz svojega skrivališča, se izda Gildi za študenta, ji izpove svojo vročo ljubezen in jo premami. Ko se pa s ceste oglasi nov ropot, zapusti vojvoda naglo hišo skrivaj pri zadnjih vratih. Medtem se priplazijo zakrinkani dvorniki z grofom Cepranom, ki bi radi dek-le — misleč, da je Rigolettova ljubica — grbcu ugrabili. Prav v tem se pa tudi Rigoletto nezaupno vrne, a zarotniki ga prepričajo, da nameravajo ugrabiti Cepranovo ženo, ki stanuje v sosedni hiši. Dvorni norec jim je pri tem pripravljen še sam pomagati, zato »zakrinkajo« še njega, a tako, da skoraj nič ne vidi. Nato vdvo v njegovo lastno hišo, medtem ko Rigoletto drži lestev, ugrabijo Gildo in se izgube z njo v noč. Ko sname grbec končno zavezo z očmi, spozna z grozo, da je pomagal lopovom ugrabiti svojo lastno hčer: starčevo prekletstvo se že uresničuje!

Tretje dejanje. V vojvodski palači. Vojvoda divja, ker so mu ponoči odpeljali ljubico. Iz besed dvorjanov pa kmalu izve, da tiči domnevna Rigolettova ljubica, Gilda, v njegovi palači, in ves blažen odhiti k nji. Kmalu zatem se kot ranjen lev privleče Rigoletto. Dvorjani se mu posmehujejo in prilivajo s tem njegovi rani razbeljenega železa. Skrušen in zlomljen jim prizna, da je Gilda njegova hči, in jih kleče prosi, naj prizaneso njeni nedolžnosti. Dvorjani pa hočejo sedaj norcu vrniti, kar koli je kdaj zlega zagrešil nad njimi, in porogljivo molče. Iz načina, kako odpravijo vojvodinjinoga paža, ki sporoči gospodaričino željo, da bi rada govorila s soprogom, spozna Rigoletto, da je njegova hči resnično v palači. In res, čez čas stopi sama v sobo pred očeta in mu vsa v solzah prizna sramoto, ki ji je bila prizadejana. V tem peljejo grofa Monterona v ječo mimo vojvodove slike, ki ji ponovno zagrozi in kliče pekel nad glavo. Tedaj tudi Rigoletto prekolne svojega gospoda.

Četrto dejanje. Pred jazbino razbojnika Sparafucila ob reki Mincio. Trda noč je. Maščevalni Rigoletto je za dvajset škudov najel razbojnika, da bi vojvodo spravil s sveta. Ker pa ga Gilda

kljub vsemu v svojem srcu še ljubi, bi ji oče sedaj rad prej še prožil dokaz vojvodovega brezsrarnega grešnega značaja in nezvestobe. Zato pregovori razbojnikovo sestro Magdaleno, naj zvabi zapeljivca v hišo. V častnika preoblečeni vojvoda stopi res v Sparafucilovo krtino in naroči sobo in vino. Magdalena se prične lepemu neznanцу prilizovati, in Gilda se skozi špranjo brž prepriča o vojvodovi nezvestobi. Vsa nesrečna objame očeta, ta pa jo odpravi domov, odkoder naj se nemudoma preoblečena napoti na konju v Verono, kamor bo prispel že drugo jutro ponjo. Rigoletto izroči nato razbojniku denar za umor, zapeljivčevo truplo pa hoče na vsak način sam vreči v reko, da se bo tako s svojimi očmi prepričal o izvršenem maščevanju. Ker se bliža neurje, bi vojvoda rad kar tu prenočil, in Sparafucile ga spremi v gornjo sobo. Magdalena bi bila morala gostu skrivaj odvzeti meč, ker ji je pa tujec všeč, prosi brata, naj ga ne umori. Sparafucile, ki mora Rigolettu izročiti truplo, je prisiljen držati besedo, sklene pa umoriti mesto njega koga drugega, če bi ga čez noč privedla pot pod njegovo streho. Gilda, ki se je, sluteč zločin, skrivoma v moški obleki vrnila, se hoče žrtvovati za vojvodovo rešitev. Med nevihto potrka na vrata in prosi, naj jo vzemo pod streho: Sparafucile jo za vrati zabode in stlači v vrečo. O polnoči pride Rigoletto po svoj plen in zadovoljen prevzame truplo. Tedaj se nenadoma oglasi iz sosesčine pesem, v kateri spozna grbec — vojvodov glas! Rigoletto se zave, da nosi na ramah neko drugo žrtev, odveže vrečo in z grozo najde v nji svojo lastno umirajočo hčer. Strahotno Monteronejevo prekletstvo se je nad nesrečnim dvornim norcem do konca izpolnilo.

Lastnik in izdajatelj: Uprava Narodnega gledališča v Ljubljani. Predstavnik: Oton Zupančič. Urednik: Smiljan Samec. Za upravo: Ivan Jerman. Tiskarna Makso Hrovatin. Vsi v Ljubljani.